

De Veluwe wordt van binnenuit opgegeten

Gelderse Milieufederatie over recreatie versus natuur in het Veluwe landschap

Natuur en recreatie zitten elkaar steeds vaker dwars op de Veluwe, zo blijkt uit de nog te verschijnen Gelderse beleidsnota 'Veluwe 2010, een kwaliteitsimpuls'. Eind jaren negentig werd uit verschillende bestemmingsplannen duidelijk dat recreatie-ondernemers op de Veluwe hun terreinen wilden uitbreiden. Het aantal bungalows stijgt dan ook fors en steeds meer bungalows worden permanent bewoond. Al deze uitbreidingen slokken vele hectaren natuur op. De Gelderse Milieufederatie vindt dit een ongewenste ontwikkeling, te meer daar er geen heldere en voor de hele Veluwe geldende visie achter de individuele uitbreidingsplannen ligt.

JAN VAN DEN BROEK

De Veluwe als één groot aaneengesloten natuurgebied. Dat is nodig om de trek van grofwild mogelijk te maken, de landschapsbeleving te verhogen, meer rust en ruimte te creëren en natuurwaarden te ontwikkelen. Tegelijkertijd wordt het hoog tijd voor een helder beleid ten aanzien van de verblijfsrecreatieterreinen op de Veluwe en de al dan niet gewenste uitbreidingen van die terreinen. Op de Veluwe bevinden zich momenteel circa zeshonderd verblijfsrecreatieterreinen.

Verblijfsrecreatieondernemers willen hun terreinen vernieuwen, verbeteren of vergroten. Om de Veluwe als een aaneengesloten natuurgebied te laten functioneren vindt de Gelderse Milieufederatie dat bij zulke veranderingen rekening gehouden moet worden met de gevolgen voor de natuur. Het ruimtelijk beleid moet niet ten dienste staan van een enkele sector. De provincie Gelderland heeft daarom een adviesbureau de opdracht gegeven de ontwikkelingsmogelijkheden voor zowel de verblijfsrecreatie als de natuur uit te werken. Een breed samengestelde projectgroep adviseert over de voortgang en de totstandkoming van dit zogeheten 'ontwikkelingsperspectief' voor de Veluwe. De Gelderse Milieufederatie ziet kansen om zowel aan de recreatie als aan de natuur op de Veluwe nieuwe impulsen te geven. Het opstellen van een ontwikkelingsperspectief voor verblijfsrecreatie en natuur kent twee fases: een quick-scan en een verdiepingsfase. De quick-scan is nagenoeg voltooid. In deze scan is onderzoek verricht naar de mogelijkheden van krimp en groei voor natuur en recreatie. In de tweede fase wordt dieper ingegaan op specifieke locaties en bedrijven die voor groei en krimp in aanmerking komen.

Concreet betekent dit een zoektocht naar verblijfsrecreatieterreinen die kunnen

Deelnemers projectgroep Ontwikkelingsperspectief:

- ministerie van Landbouw Natuur en Visserij
- ministerie van Economische Zaken
- ministerie van VROM
- hun provinciale tegenhangers
- Dienst Landelijk Gebied
- De Veluwe gemeenten Apeldoorn, Barneveld en Ermelo
- Vereniging Natuurmonumenten
- Recreatie Ondernemers Nederland
- Koninklijke Horeca Nederland
- Gelderse Milieufederatie

Voorzitter: Provincie Gelderland

groeien op voor de natuur minder waardevolle locaties. De zoektocht geeft ook inzicht in verblijfsrecreatieterreinen die beter kunnen krimpen of saneren. Groei biedt meer armslag voor de verblijfsrecreatieondernemer omdat een uitbreiding in het vizier komt. Krimp betekent dat een ongunstig gelegen terrein van de Veluwe zal verdwijnen. Natuurwinst dus.

Recreatieterreinen teruggeven aan de natuur

In het landelijk structuurschema groene ruimte is begin jaren negentig bepaald dat verblijfsrecreatieterreinen in de ecologische hoofdstructuur, het netwerk van natuurgebieden in Nederland, beperkt mogen groeien:

'Kwaliteitsverbetering van bestaande verblijfsrecreatieve accommodaties en bestaande toeristische attracties, inclusief beperkte areaaluitbreiding daarvoor, is in de ecologische hoofdstructuur mogelijk, mits dit niet leidt tot noemenswaardige schade aan de natuur.' De Veluwe maakt deel uit van het netwerk van natuurgebieden in Nederland. In 1996 heeft de provincie Gelderland het streekplan Gelderland vastgesteld. Met het oog op product vernieuwing en kwaliteitsverbetering van verblijfsrecreatieterreinen is in het Streekplan de beperkte areaaluitbreiding uit het structuurschema ingevuld: uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen op de Veluwe met twee hectare is acceptabel. Bij de start van het maken van het ontwikkelingsperspectief is door de deelne-

Vakantie bungalows in bosrijke omgeving

(Foto Beauforthuis)

(Foto Jacco van Galde)

Kamperen op de Veluwe

een explosieve groei van 27 procent. In 1999 zijn door de provincie Gelderland rode contouren (uiterste bebouwingsgrenzen) getrokken rond dorpen en steden op de Veluwe. Deze rode contouren zijn de weerslag van ruim tien jaar restrictief ruimtelijk beleid. Het restrictief ruimtelijk beleid heeft echter niet voorkomen dat in de afgelopen vier jaar per saldo 2000 recreatiebungalows zijn gebouwd. Het laat de zwakte van het ruimtelijk beleid zien omdat enerzijds provincie en rijk structureel elk nieuw recreatiebungalowplan afkeuren en er desondanks jaarlijks honderden nieuwe bungalows verschijnen.

De chalets en recreatiebungalows worden veelal permanent bewoond. Het resultaat van de afgelopen jaren is dat dorpen in het groen zijn ontstaan. Voorbeelden van deze ontwikkeling zijn te vinden in de omgeving van Beekbergen, Putten en Voorthuizen. Met name deze kleinere kernen op de Veluwe hebben als oplossing voor het tekort aan woningen hun heil gezocht in het gedogen van permanente bewoning van deze recreatiewoningen. Bijkomend effect van de permanente bewoning van recreatiewoningen is dat de recreatie op de Veluwe terugloopt. De Veluwe is op de ladder van favoriete binnenlandse vakantiebestemmingen in 2000 gezakt van plaats twee naar plaats drie. Uit onderzoek blijkt verder dat door uitponning het aantal kampeerplaatsen in 2000 met 6,5 procent is teruggelopen. Er is eenvoudigweg geen ruimte meer om te recreëren in een recreatiebungalow of chalet omdat permanente bewoning ervoor heeft gezorgd dat deze woningen niet meer gebruikt kunnen worden om te recreëren. Permanente bewoning is slecht voor zowel de recreatiesector als de natuur.

Behalve de projectontwikkelaars die grof geld verdienen aan uitponning zijn vriend en vijand het erover eens dat uitponning en permanente bewoning aanpak moeten worden. Anno 2002 blijft bij groei van verblijfsrecreatieterreinen in gemeentelijke bestemmingsplannen onduidelijk wat de winst voor de natuur is. De Gelderse Milieufederatie constateert in de meeste gevallen tot nu toe alleen maar verlies aan natuur: bos en hei worden verblijfsrecreatie. In bestemmingsplannen wordt geen

mers afgesproken dat per saldo sprake moet zijn van nulgroei. Dit betekent dat de totale hoeveelheid hectares verblijfsrecreatie op de Veluwe gelijk moet blijven. In de praktijk zal dit resulteren in een verschuiving van verblijfsrecreatie op de Veluwe. Uit de quick-scan komt dit beeld ook naar voren.

Op de Veluwe maakt het ontwikkelingsperspectief grofweg onderscheid tussen verblijfsrecreatieterreinen gelegen in clusters met andere terreinen en solitair gelegen verblijfsrecreatieterreinen. Een aantal solitaire terreinen ligt op voor de natuur verkeerde locaties omdat ze op trekroutes van het grootwild liggen, versnippering in de hand werken en rust, stilte en ruimte meer dan evenredig opsouperen. Door deze solitaire terreinen terug te geven aan de natuur komt ruimte vrij voor groei in de clusters. De algemene gedachte van de deelnemers bij de opstelling van het ontwikkelingsperspectief is dat aan uitbreidingswensen van verblijfsrecreatieterreinen in clusters tegemoet kan worden gekomen, mits daar elders krimp tegenover staat.

Volgens de Gelderse Milieufederatie biedt de opstelling van het ontwikkelingsperspectief de mogelijkheid tot een totaalvisie voor de Veluwe te komen, die verder gaat dan het groei-krimpprincipe. Al een geruim aantal jaren maakt de Gelderse Milieufederatie zich druk over de gemeentelijke uitbreidingsplannen van verblijfsrecreatieterreinen op de Veluwe. Nu deze totaalvisie er nog altijd niet is, gaat het uitbreiden en uitponnen (terreinen splitsen en in delen verkopen) gewoon door.

Veel verblijfsrecreatieterreinen worden in kleine lapjes grond opgedeeld. Ieder lapje grond wordt vervolgens, compleet

met recreatiebungalow of modern chalet, aan een particulier verkocht. Uitbreidingen leiden tot verdere versnippering en verstening van de Veluwe zonder dat compenserende maatregelen worden genomen. Uitponnen leidt tot een toename van het aantal chalets en recreatiebungalows en tot permanente bewoning daarvan. Tot het ontwikkelingsperspectief er daadwerkelijk ligt vraagt de Gelderse Milieufederatie gemeenten op de Veluwe een pas op de plaats te maken. Waar dit niet gebeurt, zal de federatie actief blijven ageren tegen bestemmingsplannen.

Ontmoedig permanente bewoning vakantiehuizen

Naast recent ontwikkelde nieuwe ad hoc bestemmingsplannen, blijkt uit een nog niet gepubliceerde inventarisatie van de geldende bestemmingsplannen in opdracht van de provincie Gelderland dat die sterk verouderd zijn. Veel plannen dateren uit de jaren zeventig en tachtig. Verouderde bestemmingsplannen, maar ook recente bestemmingsplannen, kennen een veel te brede beschrijving van de bestemming verblijfsrecreatie. Deze bestemming houdt bijvoorbeeld in dat een bepaald percentage van het oppervlak bebouwd mag worden. Hierbij is niet nader aangegeven waaruit die bebouwing mag bestaan. Verouderde bestemmingsplannen houden onvoldoende rekening met de natuur en zijn niet toegesneden op de huidige mate van toerisme en recreatie op de Veluwe. Dit heeft veel nadelige consequenties.

Uit onderzoek van de provincie Gelderland blijkt dat het aantal zomerhuizen in 1996 7.046 bedroeg. In 1998 waren dit er 7.857 en in 2000 8.953:

Dorp in het groen: Lyceumkwartier Zeist

rekening gehouden met het feit dat we het over de Veluwe hebben. De Veluwe is een natuurgebied van voor Nederland ongekend formaat, dat in de Europese regelgeving onder de Vogel- en Habitatrichtlijn is komen te vallen. Het ontbreekt de gemeenten op de Veluwe aan een totaalvisie, met als gevolg ad hoc bestemmingsplannen die voorzien in de wensen van individuele ondernemers. Zowel solitair gelegen verblijfsrecreatieterreinen als bedrijven in clusters kunnen groeien. De twee hectare uitbreidingsmogelijkheid die in het streekplan staat is niet langer houdbaar. De natuur heeft hier geen voordeel bij, sterker nog: de Veluwe wordt van binnenuit opgegeten.

De Gelderse Milieufederatie ziet een ruimer sociaal woningbouwbeleid met bindingseisen voor specifieke doelgroepen (zoals bijvoorbeeld ouderen en jongeren) in de kleine Veluwse kernen als mogelijke oplossing om potentiële inwoners van buiten af te schrikken en uitponding en permanente bewoning aan te pakken. Een andere mogelijkheid is permanente bewoners van recreatiewoningen punten uit het toewijzingsbeleid voor reguliere woningen toe te kennen en hen te verleiden in een reguliere woning te gaan wonen. Daarnaast moet de handhaving van het ruimtelijk beleid met kracht voortgezet worden. Ook lijkt winst te behalen door verouderde bestemmingsplannen versneld te actualiseren. Met een op de specifieke locaties toegesneden planologische regeling kan uitponding en permanente bewoning onaantrekkelijker gemaakt worden. Tenslotte kan een forensenbelasting geheven worden waarmee bewoners van permanent bewoonde percelen

een forse financiële claim opgelegd krijgen.

Bestemmingsplannen waarin onvoldoende rekening wordt gehouden met de natuurwaarden van de Veluwe, worden door een samenwerkingsverband van Staatsbosbeheer, Het Geldersch Landschap, Natuurmonumenten, Das & Boom en de Gelderse Milieufederatie structureel aangevochten. Door tegen bestemmingsplannen in beroep te gaan laat de Gelderse Milieufederatie zien dat zij een andere kant op wil. De Gelderse Milieufederatie is zich bewust van het feit dat ze met een reactieve inzet geen vrienden maakt. Zij ziet het echter als een noodzakelijk kwaad. Deze manier van werken biedt mogelijkheden andere visies neer te leggen en invloed uit te oefenen op processen die zich verkeerd ontwikkelen. Het biedt bovendien goede aanknopingspunten die tijdens het overleg over de opstelling van het ontwikkelingsperspectief voor verblijfsrecreatie en natuur op de Veluwe ingebracht kunnen worden. Een reactieve houding als basis voor een brug naar een constructieve houding. Het project groei-krimp wordt door de Gelderse Milieufederatie omarmd als groei en krimp gelijktijdig blijven optrekken. Via overleg kan de voor recreatie en natuur gewenste winst bereikt worden, wat uiteindelijk moet uitmonden in een totaaldekkend ontwikkelingsplan voor de Veluwe. Een ontwikkelingsperspectief voor verblijfsrecreatie én natuur levert gegarandeerd een kwaliteitsimpuls voor de Veluwe.

Jan van den Broek is senior-beleidsmedewerker ruimtelijke ordening bij de Gelderse Milieufederatie.

Buiten, bureau voor Economie en Omgeving (2001), toekomstatier toerisme op de Veluwe, autonome ontwikkeling en perspectieven in het kader van de Reconstructie, in opdracht van de provincie Gelderland
Ministeries van LNV en VROM (1995), Structuurschema Groene Ruimte, deel 4
Planologische kernbeslissing
Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland (2000), Veluwe 2010, een kwaliteitsimpuls! (conceptplan)
Provinciale Staten van de Provincie Gelderland (1996), Streekplan Gelderland
Continu Vakantie Onderzoek 2001